

Miljö- och energidepartementet
m.remissvar@regeringskansliet.se
gunilla.blomquist@regeringskansliet.se

Remissvar från Umeå universitet avseende SOU 2019:13 *Världens utmaningar - världens möjligheter*

Regeringskansliet har anmodat Umeå universitet att yttra sig över rubricerat betänkande. Rektor Hans Adolfsson har fastställt yttrandet. I beredningen av yttrandet har fakulteter, institutioner, Lärarhögskolan, Universitetsförvaltningen, Universitetsbiblioteket, studentkårer samt fackliga organisationer inbjudits att lämna synpunkter på betänkandet.

Bakgrund

I september 2015 antog FN:s medlemsländer Agenda 2030 för hållbar utveckling. Agenda 2030-delegationen har haft regeringens uppdrag att stödja och stimulera Sveriges genomförande av Agenda 2030. Uppdraget har bland annat varit att föreslå en övergripande handlingsplan för ett svenskt genomförande av agendan vilken Umeå universitet anmodats lämna synpunkter på. För lärosätenas vidkommande som myndighet/universitet föreslår delegationen framförallt att: inför nästa forskningsproposition ska regeringen ge i uppdrag till universitet och högskolor, forskningsfinansiärer och andra relevanta myndigheter att belysa forsknings- och innovationsbehov i relation till Agenda 2030; att inför kommande forskningsproposition ska regeringen utreda hur tvärdisciplinär kompetens kan stimuleras och premieras samt att: regeringen ger Universitetskanslersämbetet i uppdrag att senast 2022 göra en utvärdering av universitets och högskolors arbete med att främja en hållbar utveckling för att följa det utvecklingsarbete som universitet och högskolor vidtagit för att leva upp till högskolelagens krav att främja hållbar utveckling i undervisningen och för att säkerställa att förändringen blir långsiktig och stabil.

Kort sammanfattning

Umeå universitet välkomnar det genomgripande arbetet som delegationen bedrivit och ser mycket positivt på handlingsplanen och många av de förslag som har tagits fram för agendans genomförande. Universitetet ser däremot att det finns ett behov av att förtydliga att en samhällsomställning måste genomföras på vetenskaplig grund och att fri och obunden forskning är en förutsättning för framgångsrika lösningar.

Universitetet håller också med om att det behövs en utvecklad och förstärkt tvärdisciplinär kompetens i forskning och utbildning, men att både grundforskning och utmaningsdriven forskning och innovation behövs för att hitta lösningar på de globala utmaningarna.

Övergripande synpunkter

Umeå universitets synpunkter fokuserar framförallt på de två kapitel som handlar om att stärka statens förutsättningar och om forskning och innovation.

Umeå universitet ser mycket positivt på handlingsplanen och de flesta av förslag som har tagits fram för agendan. Universitetet tycker också att det är bra att åtgärderna som föreslås ska genomföras genom att

utveckla, stärka eller förändra ordinarie strukturer och processer. Universitetet vill betona att om omställningsarbetet kommer innebära fler eller utökade uppdrag bör regeringen tilldela lärosätena ökade resurser motsvarande dessa uppdrag

Universitetet vill också särskilt betona vikten av att en samhällsomställning måste genomföras på vetenskaplig grund och att fri och obunden forskning är en förutsättning för framgångsrika lösningar.

Utmaningsdriven forskning är en förutsättning för att vi ska kunna komma framåt vad gäller de komplexa problemen som samhällsutmaningarna i de 17 hållbarhetsmålen innebär. Dock anser universitetet även att en stark och ämnesmässigt bred grundforskning är en förutsättning för en långsikt hållbar utveckling, då detta kommer att kräva lösningar och vetenskapliga genombrott som ännu inte är påtänkta och som kan komma från svårförutsägbara eller helt oväntade håll. Universitetet vill också poängtera att det även behövs forskning kring själva målen och de begrepp som de bygger på, så att vi kan bättre första vartåt vi siktar. Universitetet vill även betona att alla tre dimensionerna av hållbar utveckling, miljömässig, social och ekonomisk, behöver beaktas av forskning och utbildning såväl som övrigt arbete som görs för att bidra till måluppfyllelse av Agenda 2030.

Universitetet ser även behovet av stärkta samarbeten och partnerskap, inom och utom akademien, nationellt såväl som internationellt. För att uppnå detta är en ökad samverkan och koordinering mellan forskningsfinansiärer nödvändigt, både på nationellt och internationellt plan.

Kommentarer och ändringsförslag

Kap 4 Sveriges omställning till ett modernt och hållbart välfärdssamhälle

- Umeå universitet vill under rubriken ”Långsiktighet och generationsperspektivet – barn och unga som nyckelaktörer” (sidan 64), poängtera att en stor andel av framtida generationer ännu inte är födda och dagens barn och unga är framtidens vuxna. Det blir därför problematiskt att definiera framtida generationer som barn och unga. Universitetet vill poängtera att i det framtida arbetet med Agenda 2030, bör förståelsen för framtida generationers intressen prioriteras. Här kommer såväl tillämpad- som grundforskning i och mellan olika discipliner vara av stor betydelse.
- På sidan 163 påstås att Sverige är ett av de länder som lyckats frikoppla ekonomisk tillväxt från ökade koldioxidutsläpp. Detta påstående saknar referens och är i någon mån bestritt. Naturvårdsverket säger att utsläppsminskningar inom Sverige beror till viss del på avstannad tillväxt inom industrin och Naturskyddsföreningen att de konsumtionsbaserade utsläppen som svensk konsumtion leder till i andra länder faktiskt har ökat.¹

Kap 8 Behov av kunskap, forskning och innovation

Avsnitt 8.1 Agenda 2030 i finansieringen av forskning och innovation

- Umeå universitet vill poängtera att behovet att bred generalistkompetens i bedömningsgrupper för forskningsprojekt i första hand bör tillgodoses genom breda bedömningsgrupper. Bedömningsgruppen bör omfatta fler dicipliner och inkludera experter med systemtänkande och helhetssyn, med förmågan att kunna gå utanför sina specialistkompetenser.
- Umeå universitetet tillstyrker delegationens förslag att låta regeringen utreda hur behovet av vetenskaplig kompetens som sträcker sig över flera discipliner och forskningsfält kan stimuleras

¹ Fördjupad analys av svensk klimatstatistik 2018, Rapport 6848, Naturvårdsverket, samt Rapport om klimatmål för konsumtionsbaserade utsläpp, Naturskyddsföreningen 2017

och premieras. Universitetet understryker vikten av att lärosäten involveras i en sådan utredning.

- Umeå universitet vill ytterligare framhålla att lärosätena behöver undersöka sina organisationers förutsättningar att bedriva och främja långsiktig och tvärvetenskaplig forskning och utbildning i relation till Agenda 2030. Detta kräver både tid och resurser. I detta sammanhang är det värdefullt att både bedöma huruvida lärosätenas disciplinindelning harmoniserar med tvärvetenskapliga utmaningar och tillvarata erfarenheter från exempelvis discipliner som i grunden har denna karaktär och från tvärvetenskapliga centrumbildningar. Universitetet föreslår att formerna för prioriteringar inte bara bör fokusera på att ytligt plan prioritera samarbeten mellan olika discipliner, utan även stimulera miljöer som är problemorienterade.
- Umeå universitet vill ytterligare framhålla att forskarstuderande och övriga forskare ska ges möjlighet att utveckla sin kompetens inom hållbar utveckling. Detta inkluderar även att höja sina kompetenser om forskningsinformation till det omgivande samhället, samverkan och utveckling av partnerskap med andra samhällsaktörer. Sådan visad kompetens bör ges premieras till exempel genom att det ges tydligare incitament, mandat, medel och meritvärde. Detta ligger väldigt nära utmaningsdriven tvärdisciplinär innovation men behandlas inte tydligt i skrivelsen.
- Umeå universitet tillstyrker behovet av ökad samverkan mellan forskningsfinansiärer. Universitetet anser vidare att detta även gäller utanför Sveriges gränser. Internationell koordinering av forskningsfinansiärer skulle sannolikt stärka internationella forskningssamarbeten och globala partnerskap mellan lärosäten världen över.
- Angående utredningens förslag att prioritera internationellt samarbete i länder där de största utmaningarna finns så anser Umeå universitet att prioriteringsordningen bör omfatta fler kriterier, för att maximera genomslaget av internationella samarbeten. Prioriteringsordning bör inte bara fokusera på länder där de största utmaningarna finns, utan även omfatta de förutsättningar som är nödvändiga för att omställningen ska få genomslag. Umeå universitet vill även poängtera att det är viktigt att internationella samarbeten sker på lika villkor mellan parterna, både avseende formulering av forskningsproblemen och villkoren för engagerade forskare.
- Umeå universitet anser att beskrivningen av forskningens roll i att uppnå agendamålen lägger för lite vikt på betydelsen av kvalitativ och explorativ forskning och forskning utifrån kritiska perspektiv. Arbete med hållbar utveckling är i hög grad beroende av en förståelse av rådande normer och värderingar som inte omfattas i beskrivningen av forskningens bidrag "att identifiera samband och mekanismer av betydelse för förståelsen av fenomen och problem". Utöver forskning och utbildning bör även universitetens ansvar att aktivt delta i samhällsdebatten angående hållbar utveckling nämnas.
- Umeå universitet tillstyrker delegationens rekommendation att lärosätena inför forsknings- och innovations propositionen får som uppdrag att lämna underlag där man särskilt belyser forsknings- och innovationsbehov i relation till Agenda 2030. Detta säkerhetsställer att Agenda 2030 och forskning för ökad hållbarhet får hög prioritet och blir en del av lärosätenas ordinarie inspel till regeringen.
- Umeå universitet vill framhålla nyttjandet av den digitala teknikens möjligheter när det gäller att genomföra Agenda 2030, men framhåller, liksom delegationen (digital plattform- kapitel 15), att digitalisering i sig inte ska vara ändamålet. På många fronter behövs mer kunskap om hur digitala lösningar kan bidra till att lösa utmaningar medan det på andra håll krävs andra, icke-digitala lösningar.

Avsnitt 8.2 Stärk kompetensen om hållbar utveckling hos dagens och morgondagens yrkesverksamma

- Umeå universitet tillstyrker att utbildningars roll för att främja hållbar utveckling måste bygga på ett generellt perspektiv, snarare än ett avgränsat moment. Universitetet tillstyrker också att det är angeläget att följa upp UKÄ:s utvärderingsarbete av lärosätenas arbete med att främja en hållbar utveckling i undervisningen. Universitetet vill dock framhålla att det är viktigt att det tas fram strukturer som säkerhetsställer kvalitet och innehåll i undervisningen. Detta innebär exempelvis att lärosätenas lärare behöver kompetensutvecklas i ämnet samt att arbetet följs upp med relevanta indikatorer.
- Umeå universitet vill framhålla att landets lärarutbildningar har en extra viktig roll att spela när det gäller att utbilda inom hållbar utveckling eftersom dessa riktar sig till framtidens lärare, som ska föra kunskapen vidare till barn och unga.
- Universitetet vill ytterligare framhålla att UKÄ i sitt utvärderingsarbete bör beakta de grundläggande osäkra arbetsförhållandena som många forskare upplever med begränsad långsiktighet i arbetets förutsättningar och resurser. Detta kan negativt påverka möjligheterna att långsiktigt beforska, integrera och främja kunskap om en hållbar utveckling samt att genomföra detta arbete tvärvetenskapligt.

10 Forum för dialog

- Umeå universitet anser att öppna och återkommande regionala och nationella forum för samverkan och dialog för att säkerställa ett komplett och förankrat underlag för arbetet med att genomföra agendan, som beskrivs i avsnitt 10.1 och 10.2, är positivt. Universitetet understryker att det behövs en utredning om huruvida det är möjligt att detta arbete utgår från befintliga strukturer, nätverk och dialogforum. Genom att skapa nya strukturer riskeras att organisationer ser Agenda 2030 och hållbar utveckling som sidospår, som ett specifikt forum ansvarar för.

11 Näringslivets roll i genomförandet

- Umeå universitet vill poängtera att även fackliga aktörer bör inkluderas i dialogarbetet beskrivet under 11.2 och inte bara företag och representanter för näringslivets organisationer.

Yttrandet har fastställts av rektor Hans Adolfsson efter föredragning av akademisekreterare Daniel Andersson, samordnare Johanna Gardeström och analytiker Barbro Widerstedt.

Hans Adolfsson

Rektor

Expedieras till

Fakulteterna
Lärarygskolan
Universitetsförvaltningen
Universitetsbiblioteket
Studentkårer
Fackliga organisationer